

499.962-1

3-747

03260 ჯავახიშვილის სახელობის
თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

ხელნაწერის უფლებით

მათევან თემერაზის ასული გოჩიტავალი

თანდებული საშუალ ქართულში

სპეციალობა 10. 02. 01 – ქართველური ენები

პ ლ ტ რ მ ფ ე რ ა ტ ი

ფილოლოგიის მეცნიერებათა კანდიდატის
სამეცნიერო ხარისხის მოსაპოვებლად

თბილისი
1999

03260 ჯავახიშვილის სახელობის
თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

ხელნაწერის უფლებით

კათეგორიაზის ასული გოჩიტაშვილი

თანდებული საშუალ ქართულში

სპეციალობა 10. 02. 01 – ქართველური ენები

-1404-

ა ვ ტ ი რ ე ფ ე რ ა ტ ი

ფილოლოგიის მეცნიერებათა კანდიდატის
სამეცნიერო ხარისხის მოსაპოვებლად

თბილისი
1999

ნაშრომი შესრულებულია ივანე ჭავახიშვილის სახელობის თბილისის სახ-
ელმწიფო უნივერსიტეტის ქველი ქართული ენის კათედრაზე

სამეცნიერო ხელმძღვანელები: ფილოლოგის მეცნიერებათა დოქტორი,
პროფესორი **კორნელი დანელია**
ფილოლოგის მეცნიერებათა დოქტორი,
პროფესორი ზურაბ საჩველაძე

ექსპერტი: ფილოლოგის მეცნიერებათა დოქტორი, პროფესორი
დამანა მელიქიშვილი

ოფიციალური ოპონენტები: ფილოლოგის მეცნიერებათა დოქტორი,
პროფესორი გიორგი გოგოლაშვილი
ფილოლოგის მეცნიერებათა კანდიდატი
ნანა ლოლაძე

წამყვანი ორგანიზაცია - ივანე ჭავახიშვილის სახელობის თბილისის სახ-
ელმწიფო უნივერსიტეტის სოცემის ფილიალი.

დისერტაციის დაცვა შედგება ივანე ჭავახიშვილის სახელობის
თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის საზოგადოებრივი საბჭოს P.10.02.C
№6 სხდომაზე 1999 წლის **“I”** **“V”** **“I”** სთ-ზე

მისამართი 380028, თბილისი, ი. ჭავახიშვილის გამზირი, 1
დისერტაციის გაცნობა შეიძლება თსუ სამეცნიერო ბიბლიოთეკაში
(მაღლივი კორპუსი).

ავტორუფერატი დაიგზავნა 1999 **16. 104**

სადისერტაციო საბჭოს სწავლული
მდივანი, ფილოლ. მეცნ. დანელია
პროფესორი

გ.ი. წიბახაშვილი

ნაშრომის ზოგადი დასასიათება

ნაშრომის აქტუალობა. საშუალი ქართულის პერიოდის ლიტ-
ერატურული ძეგლების ანალიზი მრავალმხრივაა საინტერესო; უპირვე-
ლეს ყოვლისა, იმ ცვლილებათა დასაფიქსირებლად, რაც განიცადა
სალიტერატურო ენამ ძეგლი ქართულის პერიოდიდან (V-X სს.) დღემდე.

სპეციალურ ლიტერატურაში ხაგასმულია, რომ “გედმიწევნილო-
ბითი საბლორის დადება ძველსა და ახალ ქართულს შორის არ
შეიძლება” (ა. შანიძე, ალ. ბარამიძე, ილ. აბულაძე); ამასთან, უდავო,
რომ საშუალ ქართულში გვაქვს რიგი მოვლენებისა, რომლებიც მხოლოდ
ამ პერიოდის ძეგლებს ახასიათებს; ამ მხრივ მეტად საინტერესოა
თანდებულთა სისგემაში მომხდარი ცვლილებანი, რაც თვალწათლივა
ასახული ჩვენ მიერ განსახილველი პერიოდის ძეგლებში.

ძველ საბლიტერატურო ქართულში მთელი რიგი თანდებულებისა,
ფაქტიურად, დამოუკიდებული მნიშვნელობის ქრისტენიული სტატუსითაც გვხვდებოდნენ და მათი ფორმობრივი გამარტივებისა და,
შესაბამისად, ლექსიკური მნიშვნელობის ნაწილობრივ შევიწროების
პროცესი ქრისტიანობისად სწორედ საშუალი ქართულის პერიოდს
განეკუთვნება.

კვლევის მიზანი. წინამდებარე ნაშრომში მოცემულია ცდა,
თვალწათლივ წარმოაჩინოთ, ერთი მხრივ, განივიჟოთ თანდებუ-
ლის მიღების პროცესი; მეორე მხრივ, აღნეუსხოთ და დაგეფიქსიროთ ის
სპეციალური მოვლენები, რაც საშუალი ქართულისათვისაა დამახასი-
ათებელი თანდებულთა და სახელის ბრუნვის ფორმათა ურთიერთმიმარ-
თების თვალსაზრისით.

ნაშრომში გამოყენებულია ამ პერიოდის მნიშვნელოვანი საერო
თუ სასულიერო ლიტერატურა, ისგორისული თხზულებები, სა-
მართლებლივი ძეგლები... კერძოდ: “ამირან დარვაზანიანი”, “ვისრამიანი”,
შოთა რესთაველის “ეფხესტებაოსანი”, “თამარიანი”, XII-XV საუკუნეების
აგიოგრაფიული ქანრის თხზულებები (ძველი ქართული აგიოგრაფიული
ლიტერატურის ძეგლების II-III ტომების მიხედვით), ამ პერიოდის
მნიშვნელოვანი საკანონმდებლო ძეგლები (ქართული სამართლის
ძეგლები, II, V ტომები), “ქართლის ცხოველი” (I-II ტ.), სამკურნალო
კარაბადინი დავით ბაგრატიონისა („იადგარ დაუდი”), ლოკუმენტები
საქართველოს სოციალური ისტორიიდან (II, III ტომები), თეოდორე აბუკუ-
რას ტრაქტატები და დიალექტები, თარგმნილი ბერძნულიდან არსენ
იყალთოების მიერ, სულხან-ბაბა ორბელიანის თხზულებანი ოთხ ტომად,
ბესიერის, თეიმურაბ II-ის, მამუკა ბარათაშვილის, ნოდარ ციციშვილის პო-
ეტური თხზულებანი.

ტექსტებზე მუშაობისას ვსარგებლობდით მეცნიერულად სანდო
გამოცემებით.

კვლევის მიზანთადი შედეგი და სიახლე. უკვე ძველ
გრამატიკოსებს დაუდგათ პრობლემა – მეცნიერების ნაწილთა კლასიფი-
კაციისას არ დარღვეულიყო პომოგენურობის პრინციპი – კლასიფიკაცია
მოეხდინათ ერთი გარკვეული ნიშნის მიხედვით. ამ თვალსაზრისით,
თანდებულს მეტყველების ნაწილთა შორის განსაკუთრებული ადგილი